

Mensen maken geschiedenis¹

“Een kerststalleke?” Tot mijn grote verbazing hoorde ik dat meermaals als antwoord op de vraag: “Wat roept dit kunstwerk bij u op?” Achteraf bekeken was dat nog zo gek niet. Want, wat was de boodschap van ‘het kerststalleke’ ook alweer? En die Drie Wijzen, van waar kwamen die en waar gingen die heen?

- “Mensen die naar een bepaalde bestemming gaan.”
- “Mensen die met elkaar iets afspreken en op weg gaan.”
- “Iets in verband met reizen, vechten om ergens te komen, stap voor stap.”
- “Migratie en emigratie van mensen die uit landen weggaan, ergens anders naartoe.”
- “Landelijke mensen die de Calvarieberg opgaan.”
- “Mensen die van overal komen, die zich aanpassen aan de omstandigheden.”
- “Een wandeling doorheen de geschiedenis.”

Allemaal antwoorden op dezelfde vraag. Geschiedenis en actualiteit bleken bangelijk verweven, ontsproten uit de collectieve en individuele geest van menige bezoeker. Ongelooflijk toch!

Al deze mensen waren op een stralende zondagnamiddag naar het Stadsarchief van Lokeren gekomen voor onder meer de publiekspresentatie van het kunstwerk dat

ik naar aanleiding van de 30ste verjaardag van de openstelling van het archiefgebouw in de Torenstraat had mogen creëren. Het was 22 april 2018, Erfgoeddag in heel Vlaanderen. Het Lokerse Stadsarchief blonk in al zijn glorie.

Zelf had ik maandenlang gezwoegd op het begrip archief. Wat betekent archief voor mij? Hoe breng ik dat in beeld? Een intense en boeiende weg van zoeken en graven. Archief, daaronder versta ik geschiedenis. Geschiedenis vanuit het ontnuchterende besef dat die telkens geschreven is vanuit het standpunt van de overwinnaar. Geschiedenis is het verhaal van mensen, dus zonder mensen geen geschiedenis. De geschiedenis, zowel van de zogenaamd ‘grote figuren’ als van ‘de kleine man en vrouw’ wordt opgetekend in dikke boeken. Dood en leven verweven, netjes genotuleerd. Dat alles samen vormt dan voor mij het archief, in dit geval van een stad, Lokeren.

Van de stadsarchivaris had ik de zesdelige

1 *Mensen maken geschiedenis* is onder meer de titel van een boek van de Leuvense emeritus-hoogleraar economische geschiedenis Herman Van der Wee en wijlen zijn echtgenote Monique Verbreyt, eveneens historica, over *De Kredietbank en de Economische Opgang van Vlaanderen 1935-1985* uit 1985.

reeks “Geschiedenis van Vlaanderen” uit de jaren 1930 ter beschikking gekregen. Ik mocht er mijn goesting mee doen. Er was nog een tweede reeks aanwezig in de collectie. Heerlijke vrijheid! Ik heb ze gedraaid en gekeerd die boeken, menigmaal open en dicht gedaan, opzij gelegd en opnieuw ter hand genomen. Verschillende composities heb ik uitgeprobeerd, met en zonder extra attributen. Om uiteindelijk de eenvoud te laten zegevieren en de mens in de geschiedenis uit te beelden in witte klei. Werd de mens niet uit klei geboetseerd?

Het cijfer 30 in mijn kunstwerk, in *sprok* geworden papier, bleek een rustgevend monnikenwerk van focus en volharding. Mijn moeder, die die zondag ook aanwezig was

in Lokeren, vond het allemaal super. Zij is net als ik in Lokeren geboren en een zogenaamd oorlogskind. Ze had me wel eens de plek van het intussen verdwenen interneringscentrum - 'het kamp van Lokeren' - aangewezen toen we er voorbereiden. In mijn herinnering een open vlakte. Nu een plek waar we menig familielid herdenken. Op het internet vond ik een oude zwart-wit foto van het kamp met drie verschillende stoeten mensen in schijnbaar lange gewaden. De stoeten lijken in snel tempo ergens heen te gaan. Waar gaan ze naartoe? In de achtergrond zie ik de gevangenisbarakken netjes naast elkaar opgesteld. Het lijken wel grote varkensstallen. Alleen de menselijke aanwezigheid maakt die gedachte ongedaan. Het bezoek aan de tentoonstelling Tussen zwart, wit en grijs. Het kamp van Lokeren, 1944-1947 in het Stadsmuseum doet mij mijn mening, met veel verontwaardiging, alweer bijstellen. Wat een contrast met de complete vrijheid die ik had gekregen om een kunstwerk te maken.

Het zoeken naar een geschikte plek en het opstellen van het kunstwerk in het Stadsarchief, de zaterdag vóór de Erfgoeddag, waren de kersjes op de taart van het creatieve proces waar ik al die tijd was doorgestaan, bergen en dalen. In overleg met de stadsarchivaris koos ik uiteindelijk het rechthoekige, antieke bureau van de vorige stadsarchivaris, wijlen pater Vedastus Verstegen, dat bewaard is gebleven in de werkruimte van zijn opvolger. Symbolisch alleen al een bijzondere plek. Dit houten bureau met tal van laatjes heeft een zacht, lichtgroen werkblad, dat is afgezoomd met een brede houten rand. Tegen het zacht groene werkblad steken de kleikleurige beeldjes en de rode, matte kaften van de boeken schril af. Ontdaan van de destijds gangbare, zelfklevende plastieken kaft, gaven de ingebonden boeken hun ware schoonheid opnieuw prijs. De kleurencompositie, de opstelling, alles paste harmonieus in elkaar. Alsof het altijd al zo was geweest.

Het kunstwerk heeft nog een naam nodig, stelde de stadsarchivaris achteloos. Het duurde niet lang of samen kwamen we tot 'Mensen maken geschiedenis'. De titel sluit wonderlijk wel goed aan bij mijn werk. Ik houd ervan om iets nieuws uit iets bestaands te maken, om schijnbaar losse elementen te verwerken tot een vanzelfsprekend geheel. Het geeft mij het gevoel dat niets voor niets is geweest en dat zowel het oude als het nieuwe

mag voortbestaan.

Om 14 uur waren er die zondag in april al 20 mensen gepasseerd. Om 16.30 uur was dat aantal opgelopen tot 82. En ik die, gewapend met veel te veel lectuur, naar het archief was gekomen. De archivaris had me lang op voorhand gevraagd om aanwezig te zijn bij de presentatie van mijn kunstwerk om op deze heuglijke dag uitleg te geven aan belangstellenden. Vanuit mijn eigen leef- en belevingswereld was ik ervan uitgegaan dat er weinig animo voor een bezoek aan een archief zou zijn, zeker op een prille lentedag. Ik was dan ook helemaal klaar om mij in mijn stapel boeken te verdiepen. Echter, geen blad heb ik omgeslagen. De bezoekers werden eerst naar mij en pas daarna verderop in het Stadsarchief geloodst door de vriendelijke medewerkster van de stadsarchivaris. Nog zo een zegen.

“Af en toe een dallelke waar da ge terug uit moet kruipen.” “Mislukken, de ambitie om hogerop te geraken.” “Mensen die hogerop geraken.” “De weg van ons leven, opklimmen naar de top.” Deze uitspraken verwezen meer expliciet naar de trap, uitgesneden in een van de volumes van mijn kunstwerk. Beeldjes in klei stappen als het ware in en uit een landkaart. Het is een kaart van het graafschap Vlaanderen ten tijde van keizer Karel in de eerste helft van de 16de eeuw. Lokeren, en bij uitbreiding de huidige locatie van het Stadsarchief, stonden en staan wel degelijk op dé kaart...²

Inge DENAYER

2 Met dank aan stadsarchivaris Nico Van Campenhout, zijn medewerkster Nadine De Picker en de vrijwilligers van het Stadsarchief én aan de archiefbezoekers die deze bijdrage voedden. Ik ben hen dankbaar dat ik een nieuwe en boeiende wereld heb mogen ontdekken, die van mensen verbonden door hun passie voor geschiedenis en kunst. Veel dank ook aan Carla Vervoort, leerkracht beeldhouwkunst aan de Gemeentelijke Academie voor Beeldende Kunsten van Anderlecht, die met haar wijze raad en daad het beste in mij naar boven heeft laten komen.